

## Oponentský posudek na diplomovou práci Tomáše Holubce

### Existenciální a nenáboženská interpretace křesťanské víry

Autor si vytkl nelehký úkol shrnout výsledky existenciální a nenáboženské interpretace křesťanství, projektu, který, jak se říká na konci práce, zůstal nedokončený a snad takovým musel zůstat, pokud v něm opravdu vězí inherentní rozpor (s. 71). Autor se v práci zaměřuje na dvě základní polohy této interpretace na Bultmannovu a Bonhoefferovu, které klade do širších souvislostí – jsou to jednak souvislosti, které postihují vnitřní pohyb uvnitř samotného teologického myšlení počínaje Harnackem, a zároveň souvislosti rázu historického a kulturního (katastrofy 20.století, moderna/postmoderna). Práce má silný antropologický důraz - vychází z koncepce ‚čtvrtého člověka‘ (A.Weber), která stojí na předpokladu, že v dějinách jsou jakési čtyři základní typy lidství a moderní typ je typem posledním. Nicméně autor si uvědomuje ambivalentnost moderního člověka, když vyzdvihuje oblast mezilidských vztahů, která uniká sféře vědecké racionality. (s. 10) Výklad nenáboženské interpretace křesťanství pak vychází z těchto vymezení, ale dá se říci, že se jedná o takový výkladový postup, který prochází dráhu nenáboženské interpretace v jejích vlastních stopách, tj. je to imanentní uchopení tématu.

Autorovi se daří jasně si rozvrhnout látku a pojmově ji zpracovat. Práce je vystavěna logicky a je tu vnitřní provázanost, neboť interpretace jednotlivých pozic se vztahují k horizontu, jenž byl vytčen na začátku (čtyři typy lidství). Je třeba ocenit, že autor prokazuje jisté filosofické zázemí, když např. při výkladu Bultmannovy koncepce provádí exkurs k Ricoerově hermeneutice, k otázce, proč je pro moderního člověka náboženská řeč symbolů tak problematická. Obdobně je tomu s odkazem na Heideggera, třebaže zde je to odkaz velmi stručný, a autor nevyužívá žádné Heideggerovo dílo. Výklad obou hlavních představitelů nenáboženské interpretace považuji za korektní a přiměřený rozsahu diplomové práce. Je také třeba ocenit skutečnost, že výklad je přehledný a výstižný a nejsou v něm nadbytečné odbočky. Autor dovede vyzdvihnout jejich hlavní myšlenky a uspořádat je do smysluplného výkladového celku. Zvláště dobře je to vidět u výkladu D. Bonhoeffera, ve kterém se čtenář seznamuje se všemi hlavními momenty jeho pozdního období. Ocenit lze také srovnání obou těchto myslitelů, ve kterém autor prokazuje schopnost kritického úsudku.

Práce je v některých bodech objevná. Např. se setkáváme s částí věnovanou české recepci nenáboženské interpretace, ve které nás autor seznamuje s pracemi nepříliš známého Miroslava Buly, který dovedl formulovat znepokojující otázky jazykem praktického člověka. (s. 63)

*Jako podnět k zamyšlení dávám otázku, zdali nebyl zvolen poněkud jednostranný výchozí postulát, totiž Weberovo pojetí moderního člověka jako racionální a svobodné bytosti, která přijímá neproblematicky vědecký obraz světa. Možná právě dějiny dvacátého století tuto představu vyvrátily. Viz Adornovu/Horkheimerovu Dialektiku osvícenství, ve které se mapují návraty mýtu v době racionality, jak tomu bylo v masovém rozšíření mýtu krve a půdy v německém národním socialismus nebo je tomu v masové kultuře (v kulturním průmyslu). (Analogicky ve vzniku kultu osobnosti v SSSR apod.) Moderní člověk jako racionální bytost se v tomto světle jeví jako jistý socio-kulturní konstrukt nebo jako jistá norma či vzorec, který se klade před člověka, nikoli jako reálný stav věcí. Tento postulát je však zpravidla východiskem nenáboženské interpretace, jak autor správně ukazuje, a bylo by velmi plodné tento postulát zpochybnit. Autor sám se totiž velmi správně ptá, jaký význam má nenáboženská interpretace pro postmoderního člověka, a shledává, že její význam je*

pranepatrný (s.69) Kdyby však bylo zpochybněno základní rovnítko: moderní člověk je racionalista, ukázalo by se, že mnohé pasti, do kterých se nenáboženská interpretace dostala, pramení právě z nekritického přijetí tohoto schématu.

V překládané práci se však objevují i některá problematická místa. Za hlavní nedostatek bych považoval poněkud nedotaženou interpretaci díla Paula Tillicha, které v sobě obsahuje originální řešení vztahu mezi vírou a věděním či filosofií a snad umožňuje překonat jisté rozpory, do kterých se dostává nenáboženská interpretace. Zvláště významné by bylo zmínit se o jeho pojetí náboženství jako přechodného jevu, který vzniká oddělením jednotlivých sfér lidské bytosti. V jeho teologii se nejspíše skrývá možná odpověď na jeden z hlavních problémů současného křesťanství, jak totiž znovu přijmout člověka jako celistvou bytost ve všech jeho dimenzích, aniž se zruší jeho autonomie.

Dále je poněkud nemilé, že autor sice zmiňuje humanistický výklad křesťanství Milana Machovce, ale opomíjí jeho hlavní knížku na toto téma, jeho Ježíše pro moderního člověka, knihu celosvětově proslulou a diskutovanou nejvýznamnějšími teology. Interpretace ateistického humanismu by samozřejmě bylo zapotřebí rozšířit o dílo Ericha Fromma, zvláště jeho knihy Budete jako bohové. Autorovi poněkud uniká smysl této interpretace, snad vinou toho, že se trochu více nevěnoval L. Feuerbachovi a přehlédl jeho koncepci náboženství jako projekce deficitů lidského života, nemluvě už o dialektickém pojetí náboženství u samotného Marxe. Rozdíl mezi nenáboženskými teology a ateistickými humanisty proto nemusí být v tom, že každý z nich dává jiný status kategoriím lásky, hloubky bytí, pravdy, smyslu života. Podle všeho je mezi nimi hranice velmi tenká a pro její vymezení nevystačíme s běžnými šablonami. Max Horkheimer v článku Teismus a ateismus dokonce dospívá k názoru, že, co se týká kritické společenské funkce, mizí v současném světě rozdíl mezi skutečným ateismem a teismem, neboť obojí vlastně shrnují ty, kteří v sobě mají kritický potenciál generovaný tím, že postulují myšlenku jiného světa, ve kterém neplatí zákony silnějšího. Je to myšlenka, kterou z pozic dekonstrukce rozvíjel pozdní Derrida: pro zachování možnosti svobody v přítomnosti je zapotřebí neustále udržovat nepřítomnou mesianistickou perspektivu (mesianismus bez mesiášství), která však nikdy nepřijde: je neustále ,na příchodu'.

Tyto komentáře však mají spíše doplňující charakter a nemají zpochybnit hodnotu předkládané práce, kterou lze jen doporučit k obhajobě. Navrhuji známku výborně.



1.5 2007

mgr. Michael Hauser, Ph.D.